

Poređenja obrazovnih procesa i postignuća učenika u Španiji i Srbiji

Jovana Jezdimirović¹, Miloš Vučić¹, José Miró Julià² i Daniel Ruiz Aguilera²

¹ Univerzitet u Beogradu, Srbija

² Univerzitet Balearskih ostrva, Palma de Majorca, Španija

e-mail jezdimirovic.jovana@gmail.com

Rezime: Cilj ovog rada je istraživanje kako različiti obrazovni procesi u smislu formalnog, informalnog i neformalnog obrazovanja oblikuju i podstiču postignuća učenika. Posebna pažnja je posvećena važnosti komplementarnih elemenata formalnog obrazovanja koji bi mogli uticati na vrednosti koje su ključne za individualni razvoj mladih. Osim toga, u radu se razmatra i uloga informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) kao dopunskog faktora u različitim procesima obrazovanja koji olakšava proces učenja, čini znanje dostupnijim i manje apstraktnim. Nedavne reforme postavki i okvira obrazovnih politika, kao i postignuća učenika u Španiji i Srbiji su istraženi i upoređeni. U osnovi, rad razmatra obrazovne politike kroz prizmu postignuća učenika kako bi se ukazalo na najbolje obrazovne prakse i mogućnosti za njihova unapređenja.

Ključne reči: obrazovne politike; postignuća učenika; IKT

1. UVOD

Nema sumnje da je osnova onoga što obrazovanje predstavlja vrlo složen proces učenja. Zbog toga i nije iznenađenje što obrazovni filmovi iz 1920-ih, radio, obrazovne televizije, računari iz 1980-ih i današnji pametni uređaji i MOOC-ovi (Massive Open Online Courses) nisu napravili revoluciju u obrazovanju. Umesto toga, ove obrazovne evolucije su isticale da ne bi trebalo mešati proces učenja sa tehnologijom, kao i da korišćenje obrazovnih tehnologija neće odmah pokazati značajne razlike u poboljšanju proceduralne veštine rasuđivanja kod učenika, u skladu sa Crosier i Simeoni (2015). Pogotovo, ako imamo u vidu činjenicu da socijalna komponenta ima ključnu ulogu u procesu učenja. U isto vreme, više je nego očigledno da će tehnologija biti sve prisutnija u budućnosti, jer „digitalni urođenici“ žive sa njom u svakom segmentu svog života. Stoga, umesto izbegavanja tehnologije ili preuveličavanja njene uloge u formalnom obrazovanju, više pažnje bi trebalo obratiti na korišćenje mogućnosti informalnog i neformalnog obrazovanja koje bi mogle podstaći znanja učenika, obzirom da razne obrazovne medije kao što su YouTube, blogovi i slično učenici koriste svakodnevno. Na ovaj način bi se mogli poboljšati ishodi učenja, kao i samostalno učenje, što je ključno za postignuća učenika u celini, prema Mocker (1982). Definicije formalnog, informalnog i neformalnog obrazovanja po Coombs-u (1973):

„Formalno obrazovanje: hijerarhijski strukturiran, hronološki organizovan „obrazovni sistem” od osnovne škole do univerziteta koji uključuje, osim opštih akademskih studija, razne specijalizovane

programe i institucije za tehničku i stručnu obuku.

Informalno obrazovanje: celoživotni proces u kojem svaki pojedinac stiče stavove, vrednosti, veštine i znanja iz svakodnevnog iskustva i edukativnih uticaja i resursa u svom okruženju - od porodice i komšija, do posla i igre, pijace, biblioteka i masovnih medija.

Neformalno obrazovanje: bilo koji oblik organizovane obrazovne aktivnosti izvan uspostavljenog formalnog sistema – samostalne ili kao važne karakteristike neke šire aktivnosti - koja je namenjena da služi ciljevima učenja.”

U isto vreme, prema Kedrayate (2012), tendencija formalnog obrazovanja da studentima obezbedi „poslove belih mantila“ je nepravedno zanemarila druge oblike obrazovanja, kao na primer informalno obrazovanje koje ima dugotrajnu tradiciju i veliki uticaj na decu i mlade. Osim toga, Mocker (1982) prepoznaje stavove pojedinca i interakciju sa društvom u celini, kao bitne parametre koji daju smisao informacijama što ukazuje na to da znanje i akademska postignuća svakog učenika zavise isključivo od korišćenja različitih obrazovnih procesa.

Iako smo bili veoma zainteresovani za dublje razumevanje onoga šta su mogućnosti, ključne prednosti i nedostaci različitih obrazovnih praksi, kako u Španiji tako i Srbiji, podaci o informalnom i neformalnom obrazovanju bili su više nego slabi, što je uticalo na to da rad postane više fokusiran na razlike u formalnom obrazovanju i postignućima učenika u ovim zemljama.

2. OBRAZOVNI SISTEM U SRBIJI

Kako bi se uporedili obrazovni sistemi u Španiji i Srbiji, korišćeni su izveštaji Eurydice mreže (Education Information Network in Europe). Jedna od najznačajnijih uloga ove mreže je podrška u pružanju relevantnih informacija o obrazovnim sistemima i politikama u evropskim sistemima obrazovanja. U brojnim izveštajima se, između ostalog, objašnjava kako je svaki od obrazovnih sistema u Evropi organizovan i stoga predstavlja značajan vodič za poboljšanje svakog od njih.

Kada je reč o Srbiji, u skladu sa izveštajem Eurydice iz 2015. godine „Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnološkog razvoja snosi ukupnu odgovornost za razvoj i implementaciju obrazovne politike”. U isto vreme, obrazovne institucije imaju visok nivo autonomije u planiranju i obavljanju obrazovnih aktivnosti. Osim toga, obrazovni sistem se sastoji od:

- Predškolsko obrazovanje i nega (jaslice, vrtić i predškolski pripremni program - koji je prvi deo obaveznog obrazovanja),
- Osnovno obrazovanje (traje 8 godina i deo je obaveznog obrazovanja),
- Srednja škola (u trajanju od 3 ili 4 godine; gimnazije, strukovne škole, umetničke škole, itd) i
- Visoko obrazovanje akademskih i strukovnih studija; svaka školska godina donosi najmanje 60 ESPB i podeljeno je na tri nivoa:
 - osnovne i dodiplomske studije (u trajanju od 3-4 godine)
 - master i specijalističke studije (u trajanju od 1-2 godine)
 - doktorske studije (u trajanju od 3 godine).

Potencijali informalnog i neformalnog obrazovanja u Srbiji se nedovoljno koriste pri čemu učenici često nisu ohrabreni ili informisani kako da istraže njihove prednosti – najčešće zbog nedostatka organizovanih obrazovnih centara i udruženja. Prema Jezdimirović (2014),

neadekvatna obuka za nastavnike u korišćenju novih tehnologija, nedovoljan broj korisnih web stranica i programa na srpskom jeziku koji bi mogli biti komplementarni pedagoški alat (čak i ako bi učenici bili ohrabreni da ih koriste za obrazovne svrhe) su samo neki od faktora koji ne doprinose rešavanju ovog problema.

3. OBRAZOVNI SISTEM U ŠPANIJI

Sadašnji španski sistem obrazovanja se oslanja na Zakon o poboljšanju kvaliteta obrazovanja iz 2014/15 školske godine i sastoji se od:

- Predškolskog obrazovanja (neobavezno obrazovanje, do 6 godina starosti),
- Osnovnog obrazovanja (u trajanju od 10 godina, obavezno obrazovanje, sastoji se od dve faze)
 - Osnovno obrazovanje (u trajanju od 6 godina) i
 - Obavezno srednje obrazovanje (u trajanju od 4 godine)
- Više srednje obrazovanje (u trajanju od 2 godine): Bachillerato (generalna grana) i srednje stručne obuke (profesionalna grana)
- Visoko obrazovanje koje se sastoji od akademskih i strukovnih studija - Bachelor, Master i doktorske studije.

Mora i dr. (2000) objašnjavaju kako je Španski obrazovni sistem više fokusiran na sticanje znanja nego veština što dalje vodi do zaključka da obrazovni sistem u Srbiji nije jedini koji ima tendenciju zanemarivanja ili nedovoljnog iskorišćavanja potencijala informalnog i neformalnog obrazovanja. S druge strane, isti autor, obaveštava o preduzetim reformama koje vode ka više empirističkim i fleksibilnim kurikulumima za proces učenja. Takođe, prema nedavnom istraživanju, Cañameras i Giménez (2005), su prijavili brojna društveno -školska i obrazovna udruženja koja čine ozbiljne napore da podignu svest javnosti o svojoj obrazovnoj ulozi, kao i o svojim aktivnostima u ovoj oblasti. Isti autori, tvrde da postoje problemi u informalnom i neformalnom obrazovanju kao što su zakonski okviri i načini finansiranja, ali takođe naglašavaju važnost i uticaj obrazovnih centara kao što je Federació Catalana de l'Esplai koji je nastao 1996. godine i danas se sastoji od 104 centra, neki od njih sa iskustvom preko 30 godina, sa 11.000 dece i mladih i 1.400 predavača koji aktivno doprinose u rešavanju ovih pitanja.

4. POSTIGNUĆA UČENIKA U SRBIJI I ŠPANIJI

Za potrebe upoređivanja postignuća učenika u Španiji i Srbiji, korišćeni su rezultati testova Međunarodnog programa procene učeničkih postignuća PISA (Programme for International Student Assessment) iz 2009. i 2012. godine. Ova međunarodna studija se realizuje od strane OECD-a od 1997. godine i ponavlja svake tri godine, kako bi se merile veštine rešavanja problema u svakodnevnom životu kod 15-godišnjih učenika. Zbog toga, sličnosti i razlike u postignućima učenika u ove dve zemlje su posmatrane i upoređene kroz prizmu matematičkih znanja, čitalačke kompetencije i naučne pismenosti - sve u skladu sa gore navedenim međunarodnim rezultatima testova.

4.1. Matematička pismenost

Gledajući prosek poena Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), čiji je Španija član, rezultati srpskih učenika pokazuju razliku od oko 45 poena na oba PISA testa. Ovaj podatak ukazuje na to da bi učenicima iz Srbije trebalo omogućiti dodatnu godinu školovanja

u OECD-školskom sistemu, kako bi dostigli postignuća svojih vršnjaka iz Španije. Uznemirujući rezultati za Srbiju, a povoljniji za španski obrazovni sistem ogledaju se u procentu funkcionalne pismenosti u oblasti matematike, gde su najznačajnije razlike prikazane na Slici 1.

	Nivoi postignuća PISA 2009		Nivoi postignuća PISA 2012		Promena između 2009. i 2012. (PISA 2012 - PISA 2009)	
	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)
	%	%	%	%	% dif.	% dif.
Španija	23.7	8.0	23.6	8	-0.1	0
Srbija	40.6	3.5	38.9	4.6	-0.7	1.1
OECD prosek	21.9	12.7	23.1	12.6	1.2	-0.1

Slika 1. Upoređeni rezultati PISA testova u matematičkoj pismenosti

Kada se razmatraju postignuća talentovanih učenika i onih koji mogu dati detaljnija objašnjenja i primeniti metodološka znanja u stvarnom životu, obe zemlje su ispod proseka OECD-a, ali je Španija, opet, u boljoj situaciji. Gledano u kontekstu matematičkih kompetencija Srbija je u rangu sa Grčkom, Turskom, Rumunijom i Bugarskom, dok su petnaestogodišnji španski učenici dostigli isti nivo kao i učenici iz Portugala, Italije, Rusije i Sjedinjenih Američkih Država.

4.2. Čitalačka kompetencija

Čitalačka pismenost je jedna od najvažnijih kompetencija u modernom društvu, jer predstavlja sposobnost osobe da shvati i koristi različite vrste tekstova, kao i da sprovede određene strategije i tehnike čitanja. Gledajući kroz prizmu PISA testova, Srbija ima lošije rezultate od Španije za oko 40 poena na PISA skali, što odgovara jednoj školskoj godini u zemljama OECD-a. Razlika između prosečnih postignuća u pojedinim komponentama i prosečnih dostignuća na čitalačkoj skali pismenosti, pokazuje da se učenici iz Srbije nose bolje u nekim pristupima od svojih vršnjaka iz Španije, ali i da su postigli slabije rezultate u razmatranju i vrednovanju određenog teksta (Slika 2). U vremenu brzog razvoja nauke i tehnologije, ovaj podatak bi mogao biti naveden kao jedan od najvećih problema u srpskom obrazovnom sistemu ali i društvu u celini.

	Nivoi postignuća PISA 2009		Nivoi postignuća PISA 2012		Promena između 2009. i 2012. (PISA 2012 - PISA 2009)	
	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)	Ispod Nivoa 2 (manje od 407.47 poena)	Nivo 5 ili veći (iznad 625.61 poena)
	%	%	%	%	% dif.	% dif.
Španija	19.6	3.3	18.3	5.5	-1.3	2.2
Srbija	32.8	0.8	33.1	2.2	0.3	1.4
OECD prosek	18.5	7.7	17.9	8.5	-0.6	0.8

Slika 2. Upoređeni rezultati PISA testova u čitalačkoj kompetenciji

4.3. Naučna pismenost

U poređenju sa prosekom OECD bodova učenicima iz Srbije bi trebalo obezbediti godinu i po dana dodatnog školovanja u OECD školskom sistemu kako bi dostigli svoje španske vršnjake u naučnoj pismenosti. Osim toga, ovaj podatak ukazuje na to da većina učenika u Srbiji ne bi mogla da integriše znanja iz različitih disciplina, niti da će biti u mogućnosti da ih primeni u svakodnevnim situacijama. Rezultati koji se odnose na procenat učenika u Srbiji koji su na petom nivou naučne pismenosti ili iznad, ukazuju na to da bi samo 15 od 1.000 učenika moglo prepoznati, prilagoditi i ponovo koristiti naučne elemente u svakodnevnom životu. To je područje u kojem Španija, a posebno Srbija, stagniraju u odnosu na zemlje koje su članice OECD-a.

5. ZAKLJUČAK

Za potrebe istraživanja i isticanja ključnih elemenata obrazovne prakse koji bi mogli poboljšati veštine i znanja učenika, ovaj rad je uporedio nedavne reforme obrazovnih politika i postignuća učenika u Španiji i Srbiji. Sveukupno posmatranje rezultata PISA testova, dovodi do zaključka da je španski obrazovni sistem mnogo bliže proseku zemalja OECD-a od Srbije. Osim toga, tendencije zemalja Evropske unije, koje se odnose na smanjenje procenta učenika koji su ispod najnižeg nivoa kompetencija u svim oblastima, je ostvariva u Španiji, što nije slučaj za Srbiju - uprkos činjenici da obe zemlje prolaze kroz obrazovne reforme. Iako PISA testovi nisu ispitivali kompetencije učenika u korišćenju stranih jezika ili informaciono-komunikacionih tehnologija kao neophodnih veština modernog društva, više je nego očigledno da bi obrazovni proces u Srbiji trebalo da usvoji primere bolje obrazovne prakse. Za dalje razmatranje, je neophodno pratiti razvoj obrazovnog programa i postignuća učenika, kako bi se postigao uspeh po ovom pitanju. Osim nepohvalne činjenice da Srbija nije ni učestvovala u PISA testovima 2015. godine, uočljiv je sve veći broj obrazovnih udruženja koja čine ozbiljne napore u ostvarivanju svojih obrazovnih uloga, sve što je neophodno je da privuku svest javnosti o svojim aktivnostima u ovoj oblasti kao i važnost odgovarajućeg obrazovanja!

LITERATURA

- [1] Cañameras A.-V., Giménez Y.-F. (2005) *Non-formal Education in Spain*, Non formal and informal education in Europe, EAICY, Prague, ISBN 80-239-6093-8
- [2] Coombs, H. P. (1973). *Should one develop nonformal education?* Prospects, Vol. 3, No. 3 287-307.
- [3] Crosier, D. Simeoni, E. (2015). *Will new technology ever improve education?*, Euridice publications
- [4] Dragica Pavlović Babić, Aleksandar Baucal (2010). *Nauči me da mislim, nauči me da učim*. PISA 2009 u Srbiji: Prvi rezultati.
- [5] Dragica Pavlović Babić, Aleksandar Baucal (2013). *Podrži me, inspiriši me*. PISA 2012 u Srbiji: Prvi rezultati.
- [6] Eurydice (2015), *The Structure of the European Education systems 2015/2016: Schematic Diagrams*, <https://webgate.ec.europa.eu/> accessed on March 2016.
- [7] Jezdimirović, J. (2014). *Visual Methods in Computer-Assisted Instruction, GeoGebra software, e-materials and teachers training*, Journal Visual Mathematics, 16_2.
- [8] Kedrayate A. (2012). *Non-Formal Education: Is It Relevant or Obsolete?* International Journal of Business, Humanities and Technology, Vol. 2 No. 4, 11-15.

- [9] Mocker, D. W., & Spear, G. E. (1982). *Lifelong Learning: Formal, Nonformal, Informal, and Self-Directed*. Information Series No. 241.
- [10] Mora, J.-G., Garcia-Montalvo, J. and Garcia-Aracil, A. (2000), *Higher Education and Graduate Employment in Spain*, European Journal of Education, 35: 229–237.
- [11] OECD (2014), *PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do*, Volume I, Revised edition, February 2014)